

7. ЗАМЪРСЯВАНЕ С ВЪГЛЕРОДЕН ОКСИД

Въглеродният монооксид (CO), наричан също въглероден оксид или въглероден окис, е газ без цвят и мирис. По-лек е от въздуха.

Въглеродният оксид е продукт от непълно изгаряне на съдържащи въглерод вещества - при липса на достатъчно кислород, необходим за пълното окисление до въглероден диоксид (CO₂).

При висока концентрация газът е опасен за хората и животните. Произвежда в малки количества при нормален метаболизъм на животните и се смята, че има обичайни биологични функции.

Въглеродният оксид се поема чрез дишането и достига до кръвообръщението чрез газообмена в белите дробове. Свързва се с хемоглобина, като се образува карбоксихемоглобин.

Нормалните нива на концентрацията на карбоксихемоглобина в кръвта са до 3%. При пушачите са по-високи.

Вдишването на достатъчно голямо количество въглероден оксид води до задушаване и може да причини смърт. Може да настъпи отравяне, тъй като има токсично действие.

Наличието на въглероден оксид във въздуха е трудно доловимо от човек, тъй като газът няма цвят и миризма.

Източници на въглероден оксид могат да бъдат всякакви отоплителни уреди, поставени на непроветриво място - газови уреди, камини, печки на дърва. Среща се в изгорелите газове от автомобили; в цигарения дим, където могат да бъдат установени високи концентрации.

Постъпвайки в кръвообръщението, въглеродният оксид се свързва с хемоглобина, който е основното съединение, пренасящо кислород в човешкото тяло.

По този начин се пречи на доставката на кислород от хемоглобина до тъканите и това води до хипоксия.

Афинитетът на хемоглобина към въглеродния оксид е около 230 пъти по-силен от този към кислорода. Концентрация на газа от порядъка на 667 ppm може да причини превръщане на 50% от хемоглобина в човешкото тяло в карбоксихемоглобин, което води до пристъпи на задушаване, кома или смърт.

7.1. ДИНАМИЧНИ РЕДОВЕ

Изменението на въглеродния оксид е динамичен процес. Това се вижда от фиг. 7.1 и 7.2.

През месец януари отделни превишавания над средната стойност са малко и то предимно през 2016 и 2017 г. Не се установяват превишавания на нормата.

В сравнение с другите замърсители като серен диоксид, азотен диоксид и азотен монооксид, фини прахови частици ФПЧ2.5 и ФПЧ10, променливостта на максималните средночасови концентрации на въглеродния оксид са значително по-малки.

През зимните месеци концентрациите са по-големи, тъй като въглеродният оксид е продукт от горене, включително в отоплителни уреди. През летния период максималните средночасови концентрации намаляват.

Максималните средночасови концентрации се описват с трендови модели, които с достатъчна практическа точност отразяват появата на стойностите им във функция от времето.

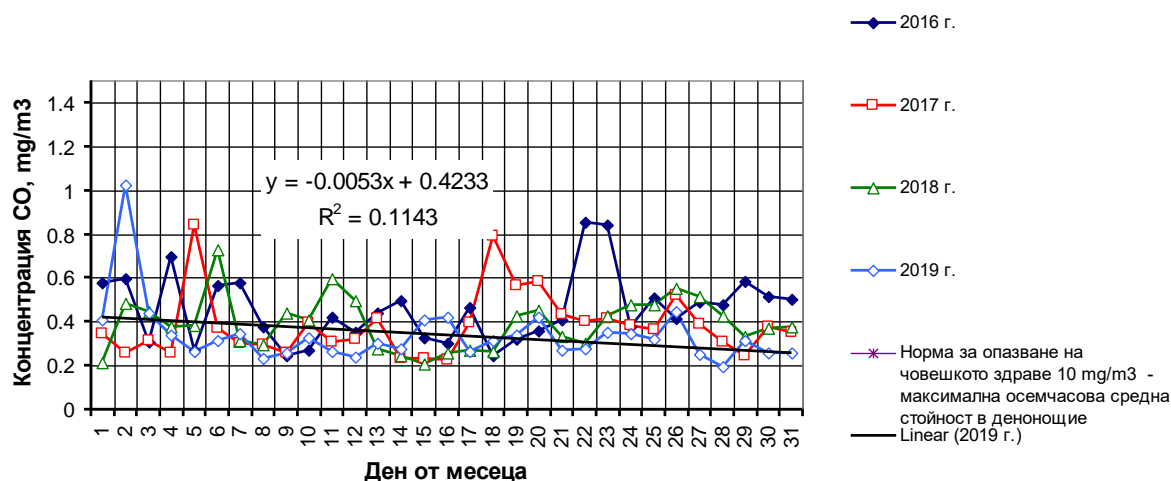
Такива модели са показани на фиг. 7.1 и 7.2. Дадени са и коефициентите на детерминация, с които се избират моделите. Избира един от шест модела: линеен модел; логаритмичен модел; полиномен модел;

Фиг. 7.1. Максимални средночасови концентрации на въглероден оксид през януари 2016-2019 г. при норма за опазване на човешкото здраве 10 mg/m³ - максимална осемчасова средна стойност в денонощие

мултипликативен модел; експоненциален модел; модел на движещите се средни.

Максимални средночасови концентрации на въглероден оксид през юли 2016-2019 г.

Фиг. 7.2. Максимални средночасови концентрации на въглероден оксид през юли 2016-2019 г. при норма за опазване на човешкото здраве 10 mg/m³ - максимална осемчасова средна стойност в денонощие

През месец януари трендовият модел за 2016 г. е полиномен, докато през юли 2016-2019 г. за 2019 г. е линеен. Моделите се излагат за демонстриране на възможностите за обобщаване на тенденциите на изменение на максималните средночасови концентрации.

7.2. ЕМПИРИЧНИ И ТЕОРЕТИЧНИ РАЗПРЕДЕЛЕНИЯ

За да се определят закономерностите на концентрациите като случайни величини са изведени емпиричните и теоретичните разпределения. Те са изложени в таблица 7.1.

Таблица 7.1 съдържа информация за вида на функцията на разпределение на вероятностите и параметрите на теоретичния закон на разпределение.

Максималните средночасови концентрации на въглероден оксид през януари и февруари 2016-2019 г. имат стойности, за които могат да се посочат следните закономерности:

- абсолютните леви и абсолютните десни граници Left X и Right X са по-малки от 10 mg/m³. Левите са 0.51 mg/m³ през януари и 0.386 mg/m³ през февруари. Десните са съответно 4.81 mg/m³ през януари и 4.99 mg/m³ през февруари;

- абсолютният размах Diff. X е сравнително голям спрямо средната стойност. През януари той е 4.309 mg/m³, а през февруари 4.6039 mg/m³.

Този широк обхват предполага по-голямо разсейване и от там по-широка възможност за доближаване или превишаване на нормата за опазване на човешкото здраве;

- минималните стойности Minimum на максималните средночасови концентрации през разглежданите двата зимни месеца са 0.3792 mg/m³ през януари и 0.2691 mg/m³ през февруари;

- максималните стойности Maximum са 9.6938 mg/m³ през януари, а през февруари - 6.9384 mg/m³. Следователно са много по-близко до нормата от 10 mg/m³;

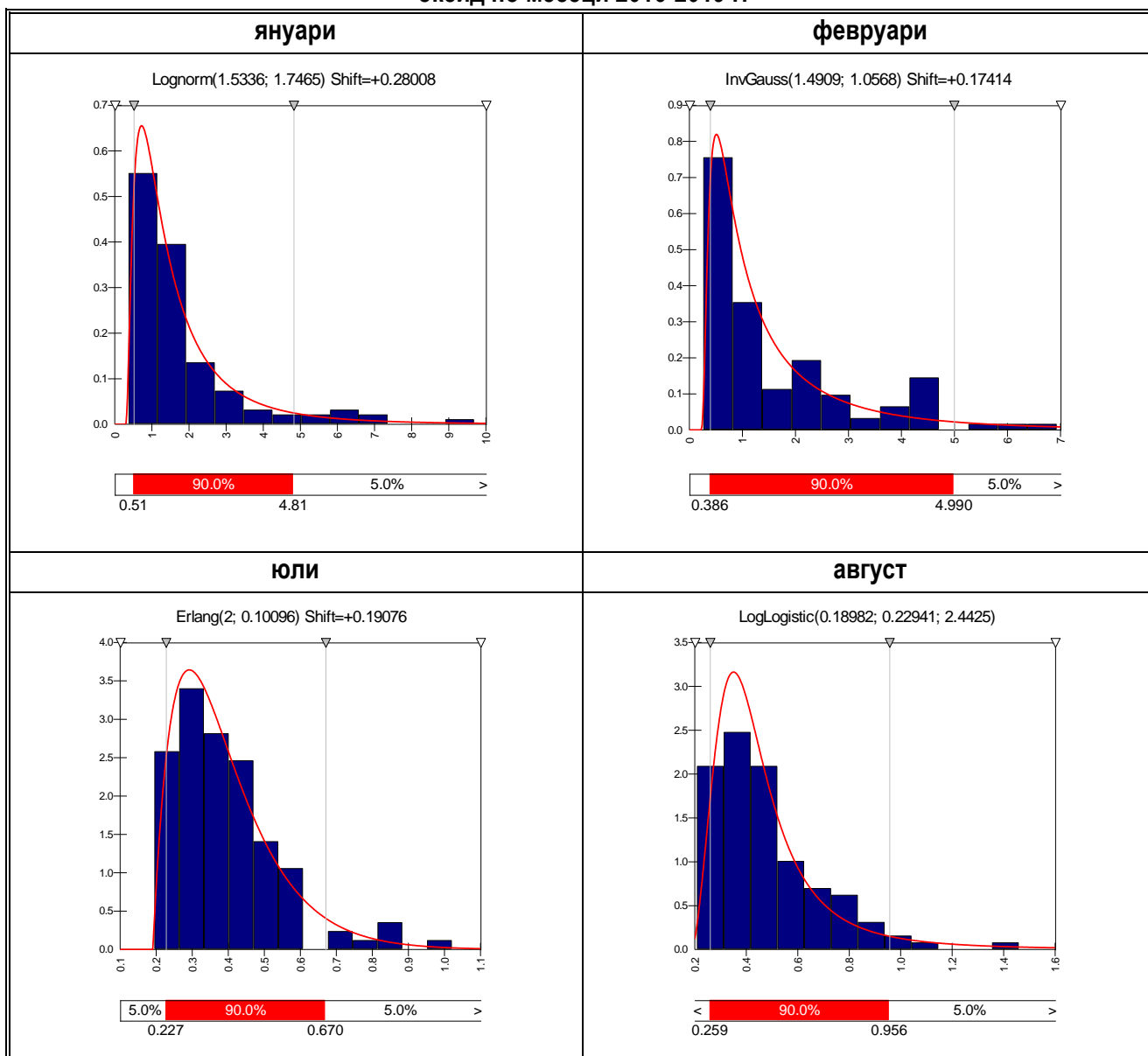
- средните стойности Mean на емпиричните разпределения, определящи положението на случайните величини на максималните средночасови концентрации, са 1.8001 mg/m³ през януари и 1.665 mg/m³ през февруари;

- модата Mode и медианата Median са по големина и са от подобен порядък - 0.63612 и 0.76549 mg/m³ за модата и 1.3128 и 1.0125 mg/m³ за медианата, съответно за януари и февруари;

- разсейването на стойностите на концентрациите, оценено по стандартното отклонение Std. Deviation, е голямо. През януари е, 1.5767 mg/m³, а през февруари 1.4448 mg/m³. Близко е до средната стойност;

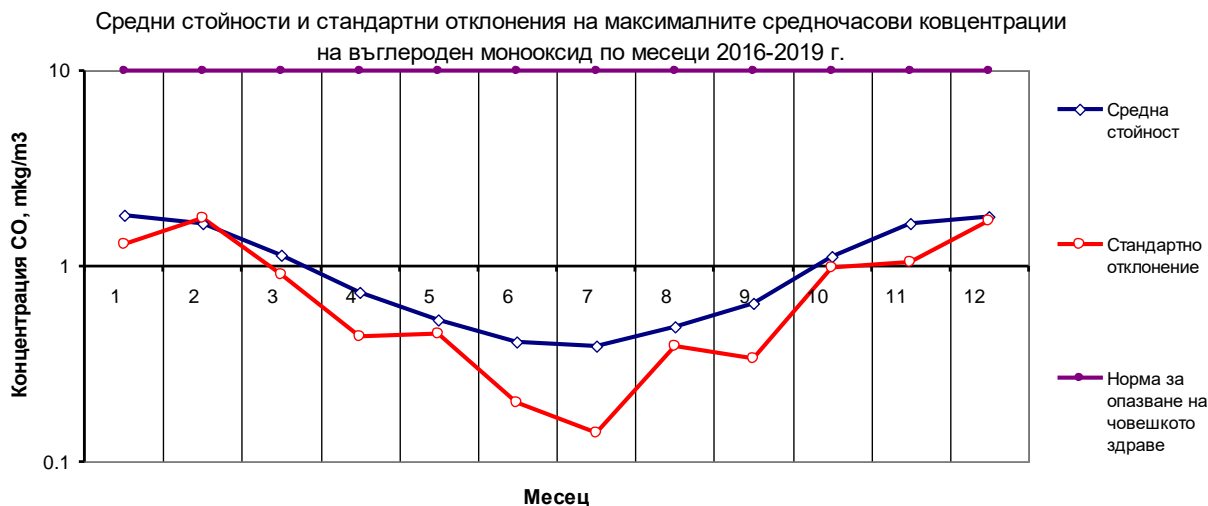
- асиметрията Skewness и ексцесът Kurtosis през януари и февруари не са със стойности от сроден порядък. Това предполага различна степен на асиметрия и ексцес. През януари са 2.4005 и 9.4341, докато през февруари са 1.4106 и 4.3208. Т.е. разпределенията са с дясна асиметрия и положителна изостреност, като в по-голяма степен са през януари.

Емпирични и теоретични разпределения на максималната средночасова концентрация на въглероден оксид по месеци 2016-2019 г.

Анализът на характеристиките на емпиричните разпределения през летните месеци юли и август показва големи различия спрямо зимата. Така:

- абсолютните леви и абсолютните десни граници (Left X и Right X) са почти равни. Така левите граници са 0.51 и 0.386 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, а десните 4.81 и 4.99 mg/m^3 . Това означава, че разпределенията са в еднаква област на стойностите на концентрациите;
- абсолютният размах Diff. X през юли и август е 4.309 и 4.6039 mg/m^3 е многократно по-тесен от размаха Diff. X през януари и февруари, когато е над 30 mg/m^3 ;
- минималните стойности Minimum са още по-малки в сравнение с януари и февруари - 0.19606 mg/m^3 юли и 0.20983 mg/m^3 август;
- максималните стойности Maximum през лятото са съответно за юли 1.0217 mg/m^3 и 1.4606 mg/m^3 през август. Също многократно по-малки в сравнение с януари и февруари;
- средните стойности Mean на емпиричните разпределения през юли и август са 0.39269 mg/m^3 и 0.47854 mg/m^3 , докато през януари и февруари са 1.6-1.8 mg/m^3 ;
- стандартното отклонение Std. Deviation е малко 0.14676 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ - юли и 0.20772 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ - август. През зимата е 1.4-1.5 $\mu\text{g}/\text{m}^3$;
- асиметрията Skewness и ексцесът Kurtosis на разпределенията през юли са 1.6073 и 6.3025, докато през август са 1.5987 и 6.4176. Следователно отново се установява дясна асиметрия и висока изостреност, със съсредоточаване на стойностите на максималните средночасови концентрации в тясна област.

Фиг. 7.3. Средни стойности и стандартно отклонение на максималните средночасови концентрации на въглероден оксид по месеци 2016-2019 г. при норма за опазване на човешкото здраве 10 mg/m³ - максимална осемчасова средна стойност в денонощие

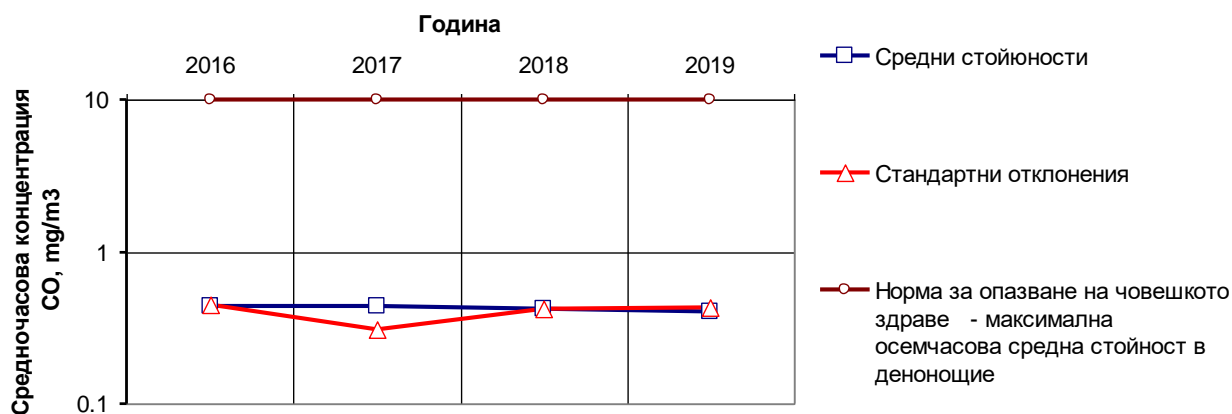

Фиг. 7.4. Средни стойности и стандартни отклонения на средноденонощни концентрации на въглероден оксид по години 2016-2019 г.

Всички условни и ориентировъчни оценки на съответствията при различно осредняване показват, че се спазва нормата от 10 µg/m³ - максимална осемчасова средна стойност в денонощие. Включително в осредняване за едно денонощие.

Средните стойности и стандартни отклонения на средноденонощните концентрации на въглероден оксид, които реално се нормират съгласно Наредба №12, през периода 2016-2019 г. са представени графично на фиг. 7.5.

Средни стойности и стандартно отклонение на средночасовата концентрация на въглероден оксид

Фиг. 7.5. Средни стойности и стандартни отклонения на средночасови концентрации на въглероден оксид по години 2016-2019 г. при норма за опазване на човешкото здраве 10 mg/m³ - максимална осемчасова средна стойност в денонощие

Обобщени и са представени емпиричните и теоретичните разпределения на средноденонощните концентрации. Може да се каже, че измененията им във времето са сродни. Иначе не може и да бъде от логична гледна точка, тъй като максималните им стойности се определят въз основа на същите случайни процеси и изменения.

Заключението се прави въз основа на резултатите на средночасовите концентрации и сравняването им с резултатите за максималните средночасови концентрации.

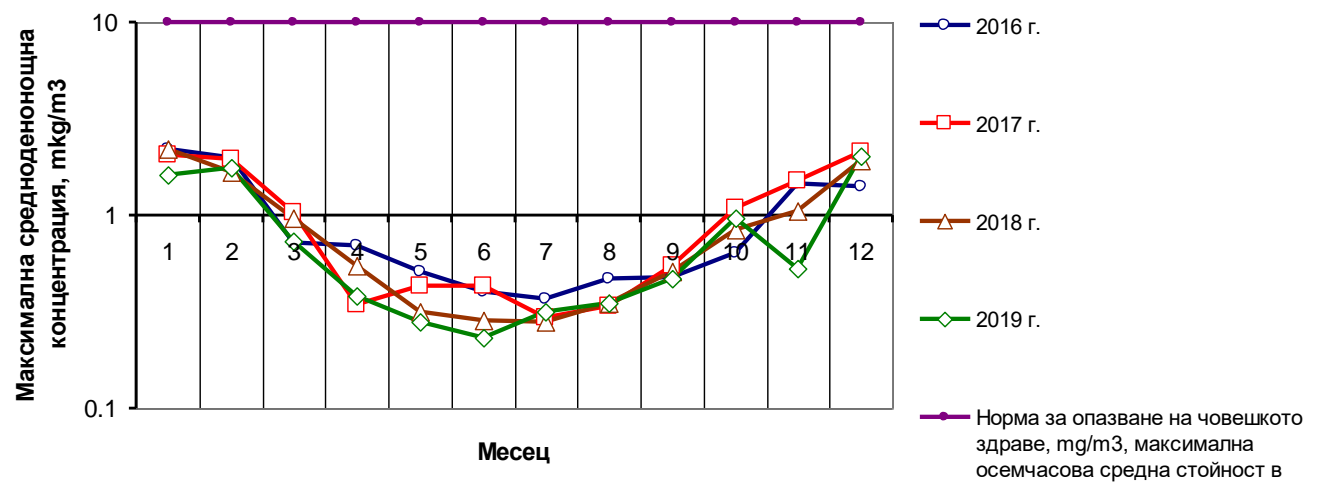
Разпределенията на средноденонощните концентрации съответстват на осредняването при нормиране на съдържанието на въглероден оксид съгласно Наредба №12. Характеристиките им по години са дадени в таблица 7.4.

Фиг. 7.3 - 7.5 отразяват тенденциите на изменение и оценката на съответствията спрямо нормата 10 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Разликата спрямо нормата е много голяма, въпреки че през зимните месеци намалява. Резервът е чувствителен.

7.3. ОЦЕНКА НА СЪОТВЕТСТВИЯТА НА КОНЦЕНТРАЦИИТЕ НА ВЪГЛЕРОДЕН МОНООКСИД

Норма	Период на осредняване	Стойност	Допустимо отклонение	Графично представяне на оценката на съответствието спрямо нормата
Норма за опазване на човешкото здраве	Максимална осемчасова средна стойност в рамките на денонощието	10 mg/m ³	(60 %)	Средни стойности и стандартни отклонения на максималните средночасови концентрации на въглероден монооксид по месеци 2016-2019 г. Концентрация CO, mg/m³ Месец Средна стойност Стандартно отклонение Норма за опазване на човешкото здраве
				Средни стойности и стандартни отклонения на максималните средночасови концентрации на въглероден монооксид по години 2016-2019 г. Концентрация CO, mg/m³ Година Средни стойности Стандартно отклонение Норма за опазване на човешкото здраве 10 mg/m³ - максимална осемчасова средна стойност в денонощие
				НОРМАТА ЗА ОПАЗВАНЕ НА ЧОВЕШКОТО ЗДРАВЕ Е СПАЗЕНА

Максимална средноденонощна концентрация на въглероден монооксид

НОРМАТА ЗА ОПАЗВАНЕ НА ЧОВЕШКОТО ЗДРАВЕ Е СПАЗЕНА